

Kultur

Kulturredaktör
Katarina Östholm
0620-257 90
katarina.ostholm@mittmedia.se

Kulturchef
Cecilia Ekebjär
023-936 23
cecilia.ekebjar@mittmedia.se

Ekman årets Bindefeldstipendiatar

KULTUR Koreografen och regissören Alexander Ekman får 500 000 kronor i stipendium från Micael Bindefelds stiftelse till minne av Förintelsen.

Pengarna ska användas till Ekman som helt nya verk "Vanmakt" som får urpremiär på konsthallen Artipelag i oktober. Verket är ett slags filminstallation "om de stora och komplexa frågor som minnet av Förintelsen väcker", framhåller juryn.

För TT berättar Alexander Ekman att det ska handla om den vanmakt som gör människor passiva och driver dem i en och samma riktning utan att de märker det.

– Vi vill påminna om det som hände i vår historia. Nu måste vi skärpa oss så att det inte händer igen! (TT)

Alexander Ekman.

Natalie Verstandig Axelius har skrivit om sin morfar som överlevde Förintelsen.

FOTO: ALEXANDRA BUHL

Det är en stark roman som Natalie Verstandig Axelius har skrivit, och det är fint att den nu via föreningen Zikaron kommer att spridas i svenska skolor.

Stark berättelse om överlevande

Kristian Ekenberg läser en ny roman skriven av ett barnbarn till en överlevare av Förintelsen: "Det var jag som skulle dö" av Natalie Verstandig Axelius.

RECENSION Även när människor själva har suttit och vittnat har förnekarna motsagt dem. *Det här har jag upplevt, det här har jag sett, de här brotten har jag utsatts för.* Upplevelserna har av de värsta förnekarna helt avfärdats som lögnar, av de mer slipade förnekarna har vittnesmålen ifrågasatts som överdrivna eller bagatelliserats genom att jämföras med brott i andra diktaturer.

Hur ska det då bli när de sista överlevarna av Förintelsen är borta?

Som tur är har barnbarn till Förintelsens överlevare nu börjat ta över rollen att sprida kunskapen om Nazitysklands systematiska mordande av miljontals människor.

I somras gav Aftonbladet-journalisten Helena Trus ut boken "Ett kilo socker – farmor glömmer aldrig priset på sitt liv", i vilken hon intervjuat sin farmor om vad som hon var med om innan hon kom till Sverige.

"Ett kilo socker" berättade bland annat om hur Förintelsens överlevare har hanterat sina trauman på vitt skilda sätt. Helena Trus farfar bearbetade sina upplevelser genom att prata om

LITTERATUR

Natalie Verstandig Axelius
"Det var jag som skulle dö"
(Natur och Kultur)

dem, upprepa sina historier gång på gång, medan farmodern valt tystnaden och först på ålderns höst öppnat upp om vad hon var med om.

Nu ger ännu ett barnbarn som tagit på sig uppgiften att föra vittnesmålen vidare ut en bok. I "Det var jag som skulle dö" utgår Natalie Verstandig Axelius från de vittnesmål från morfadern som hennes mor nedtecknat. Varje jom kippur har författaren haft som tradition att läsa detta dokument och har nu arbetat om materialet till en roman.

"Det var jag som skulle dö" har två delar som kontrasteras mot varandra. En vardag i Stockholm efter kriget, en i koncentrationslägrens mardrömslika tillvaro.

Samuel Janowski är på ytan en framgångsrik affärsman och familjefar. Sverige blomstrar omkring honom under rekordåren och han har fått en ny chans i livet. Men solens strålar som lyser över alla andra när inte fram till honom. Oron gröper ur honom, en ångest över små detaljer i livet. Ett kontraktförslag som blivit försenat ses som undergången.

I Stockholm är Samuel Janowski ett nervknippe, medan han tar plågorna i koncentrationslägren med jämnmood och nästan välkomnar döden som han är säker på väntar om hörnet. Hans oro handlar om de yngre tvillingbröderna och han skulle utan att blinka offra sig själv om det innebar att de fick en större chans att överleva.

För den som inte själv sett Förintelsen är den svår att förstå, hur mycket man än har läst om den och hur många dokumentärer man än har sett. Natalie Verstandig Axelius lyckas skickligt vända på perspektiven. I "Det var jag som skulle dö" är det koncentrationslägren som är tydligast, medan familjelivet i Stockholm framstår som en obegriplig kuliss.

Han är inte ensam överlevande jude i Sverige, men majoriteten av människor som han möter har ingen aning om vad han har varit med om (kunskapen om Förintelsen var under dessa år inte lika vitt spridd som den är i dag i offentligheten). Omvärlden vill inte heller bli påmind, vilket en annan aktuell bok – Géraldine Schwarz "Medlöparna" – vittnar om. Upplevelsen kan i det närmaste liknas vid att ha trätt in i dödsriket och återvänt med kunskapen om vad som finns på andra sidan, och ändå försöka leva ett normalt familjeliv.

En av bokens starkaste delar är när den överlevande brodern hälsar på i Stockholm och det trevande samtalet dem emellan. Vad säger man till varandra, efter allt som varit, efter alla döda familjemedlemmar, över en kopp kaffe?

Det är en stark roman som Natalie Verstandig Axelius har skrivit, och det är fint att den nu via föreningen Zikaron kommer att spridas i svenska skolor.

Kristian Ekenberg